

Disertační práce

Jana Němečková: **Integrace evropských a globálních témat do gymnaziální výuky anglického jazyka**

Integration of European and Global Issues into Upper-Secondary English Classes

Vedoucí práce: Doc. PhDr. Hana Kasíková, CSc.

Předpokládaná obhajoba v roce 2018 na Katedře Pedagogiky FF UK

Posudek oponenta

K posouzení byl předložen text v rozsahu 259 stran, vybavený seznamem použité literatury a informačních zdrojů s přílohami o rozsahu 85 stran. Jazykem disertace je angličtina.

Charakteristika práce

Disertační práce Jany Němečkové se zaměřuje na problém realizace kurikula vzhledem k integraci průřezového tématu *Výchova k myšlení v globálních a evropských souvislostech* do výuky angličtiny na gymnáziu. V ohnisku pozornosti je aplikace simulační metody. Autorka vyvíjí teoretický rámec, aplikuje a testuje Model Spojených Národů (MUN), realizovaný jako samostatný předmět. Konstruuje jeho sylabus, respektující RVPG a zkoumá vhodnost modelu pro mezipředmětovou integraci a jeho efekty z pohledu žáků a učitelů. Jako výzkumný design zvolila akční výzkum, realizovaný na třech gymnáziích (N 307 žáků, 6 učitelů) v průběhu tří školních roků. V prezentaci výsledků byl doložen pozitivní vliv MUN na rozvoj komunikativních kompetencí žáků, zatímco pro rozvoj kompetencí v oblasti globální výchovy přínos neprokázal. V akčním výzkumu ověřený model předkládá autorka k možné replikaci, event. k využití jeho dílčích prvků, v praxi.

1. Celkové zhodnocení práce

Předložená disertace dokládá autorčinu velmi dobrou orientaci v teoretickém a výzkumném kontextu, včetně interpretace klíčových pedagogických konceptů, a schopnost kritické reflexe komplexu odborné literatury. Vybavenost autorky pro výzkum dokumentuje solidní základna analyzované teoretické a metodologické literatury, zdůvodňující volbu výzkumného designu adekvátního stanoveným cílům a výzkumným otázkám. V rámci akčního výzkumu přispívá autorka k aplikaci simulační metody ověřované na konkrétním mezinárodně vyvinutém modelu ve specifickém prostředí českého gymnázia. Ocenění zaslouží explicitní záměr autorky o propojení teorie s výzkumem a praxí, kterému odpovídá její orientace na situační výzkum a reflexi subjektivně vnímaných efektů z pohledu participantů, ovšem bez přesahů do širšího kontextu školy, v němž byla inovativní metoda ověřována a její výsledky vyhodnocovány. V tomto aspektu spatřuji určitá úskalí autorkou realizovaného výzkumu a limity interpretace jeho výsledků, jak bude uvedeno níže. Celkově se však práce vyznačuje solidností a kvalitním zpracováním teoretické i empirické části. Práci jsem četla se zájmem, který nepochybně vzbudí také u dalších odborníků i u praktiků, hledajících inspiraci pro inovace. Pozitivním rysem práce je otevírání řady otázek, přesahujících limity, které autorka neměla v úmyslu překračovat.

Podrobné zhodnocení práce, připomínky, komentáře

Pro zhodnocení je podstatným východiskem autorčina formulace cílů, jejich operacionalizace a naplnění. Hlavní cíl autorka formulovala poněkud nejasně, příliš komplexně a neoperacionalizovatelně (s. 14). Srozumitelný a logický je pragmatický záměr autorky, který vnímám jako cíl **aplikovat integraci simulačního modelu Spojených národů do výuky angličtiny a ověřit jeho přínos pro rozvoj jazykových kompetencí a globální výchovy** (zdůraznila E. Walterová). Tohoto cíle bylo dosaženo. Od něho se odvíjí výklad a argumentace vztahující se k dílčím cílům: Zpracovat přehled odborné literatury a výzkumných studií zabývajících se integrací globálních témat do výuky cizích jazyků, vyvinout model výuky integrovaného předmětu pro české gymnázium, ověřit vhodnost duálního cíle tohoto modelu pro rozvoj komunikativní kompetence žáků v angličtině a pro globální výchovu (zde poněkud zjednodušuji formulace autorky na s. 14).

Práce je členěna v souladu s logikou dílčích cílů. Čtyři kapitoly teoretického rámce postupně objasňují vztah mezi globalizací a jazykovým vzděláváním s důrazem na pojetí jazykové výchovy jako součásti plurikulturní výchovy. Výklad je srozumitelný, argumentace se opírá o relevantní odbornou literaturu, (seznam odkazů čítá více než tři stovky titulů, převážně zahraničních).

Za dílčí problémy považuji synonymizaci pojmů *globální občan* a *kosmopolita*, opomenutí rozlišení dimenzí identity (individuální, skupinové, národní, evropské, globální), v charakteristice globálního a evropského občanství poukaz na jeho specifika a čtyři svobody jako jeho „přidanou hodnotu“. Naopak přínosný je výklad lingvistických kompetencí jako součásti kulturních kompetencí, rozlišení multilingvismu a plurilingvismu (s.23-24), podobně i interpretace rozdílného přístupu EU a RE ke koncepci a cílům jazykového vzdělávání v kap. 4.1., včetně interpretace SERR pro jazyky. V charakteristice podpůrných evropských vzdělávacích programů (LLL a Erasmus+) by bylo vhodné připomenout výrazný posun k plurilingvismu zrušením dřívějšího programu *Lingua* a včleněním jazykového vzdělávání do ostatních komponentů od roku 2011. Kapitola 4.2. je deskripční a replikací textu RVP, více kritičnosti by autorce dobře orientované v kurikulární teorii prospělo.

Významná je ovšem **kapitola 5**, která je výsledkem heuristického úsilí a svědčí o dobré orientaci autorky v teoretických koncepcích vyučování-učení cizím jazykům v interdisciplinární perspektivě. Tato kapitola je kvalitní **přehledovou studií**, která by zasloužila (po úpravách a zkrácení) publikaci v některém z českých recenzovaných časopisů pro svůj inovativní a analyticko-syntetizující charakter. Kapitola věnovaná simulačnímu učení se věnuje velmi podrobně jednomu modelu (MUN), což je pochopitelné vzhledem k cílům disertace, a nevyváženě modelu EP, avšak bez hlubší argumentace preferování prvního z obou uvedených modelů pro akční výzkum na českém gymnáziu. Výraznější zdůvodnění preference prvního z obou modelů by práci prospělo.

Výzkumná část disertace, která zdůvodňuje a vysvětluje konstrukci výzkumného designu (kap.7), podobně seznamuje s organizací a průběhem akčního výzkumu v jeho jednotlivých fázích, se získáváním a zpracováním dat. Zejména kritická reflexe limitů akčního výzkumu svědčí o pečlivé metodologické přípravě, výzkumné invenci autorky i o její pedagogické senzitivnosti. Hlavní výzkumná otázka (s. 131) oprávněně vyžaduje reformulaci, cílem nebylo najít vhodnou metodu pro integraci průřezového tématu do výuky angličtiny, ale ověření její vhodnosti a efektivnosti, metoda simulace již byla vybrána na základě analýzy dostupných odborných textů. Za problematické považuji sice zajímavý výzkum modelu PRAMUN 2012, avšak nikoliv jej charakterizovat jako pilotní studii (kap. 7. 3.1.2), poněvadž byla realizována ve zcela odlišných podmínkách a s jiným cílem, než hlavní fáze výzkumu mezinárodní složení účastníků s odlišnými podmínkami vzdělávání více než polovina účastníků s různými identitami byli rodilí mluvčí, jejich kulturní jazykové a učební zkušenosti byly získávány v odlišném školním prostředí.

V hlavní fázi výzkumu, realizované v období 3 školních roků, je nejasný způsob, jak byly vybírány školy pro akční výzkum. Autorka sice uvádí, že výběr vzorku byl záměrný, založený na dobrovolnosti, souhlasu ředitele, žáků, event. i rodičů (to jsou základní etické principy každého výzkumu v reálném

prostředí školy). Avšak: gymnázia se velmi různí ve své profilaci, lokaci, ŠVP, sociálním složení žáků, preferovaných hodnotách a strategiích výuky, přístupech učitelů k žákům, apod. Tyto charakteristiky (ovšem v prezentaci anonymizované), mohou ovlivnit průběh a výsledky akčního výzkumu a jsou relevantní pro hlubší interpretaci výsledků, zatímco prezentace zpracovaných dat má v práci převážně deskriptivní charakter. Zejména zjištěný pozitivní přínos pro rozvoj jazykových kompetencí a neprokázaný rozvoj kompetencí globálních vzbuzuje ostražitost a další otázky zvl. po vztazích realizace ŠVP na daných školách, po celkové i dílčí úspěšnosti žáků ve formálním kurikulu apod.

Pro obhajobu proto formuluji explicitně následující **otázky**:

- Jak, na základě jakých kritérií a jakým postupem vybírala autorka vzorek gymnázií do akčního výzkumu a jak byli žáci zařazováni do volitelného/nepovinného předmětu MUN?
- Zda a jak byla přijímána a reflektována realizace MUN v prostředí participujících škol (učitelé, spolužáci, rodiči), měla nějaké nepřímé efekty, např. v udržitelnosti inovativního přístupu v běžné výuce, ve využití elementů MUN v jiných předmětech či extrakurikulárních aktivitách v daných školách?
- Proč, které hlavní důvody vedly autorku k výběru MUN pro akční výzkum při její dobré znalosti jiných simulačních modelů (např. EP) a možnosti zvolit obsahově méně náročný model, pro patnáctileté žáky gymnázia vhodnější?

Formální úroveň práce zasluhuje ocenění z více důvodů:

a) Především při volbě angličtiny jako jazyka disertace, kterou považuji za racionální, vzhledem k tématu výzkumu i vzhledem k převaze odborných titulů a zdrojů informací dostupných v angličtině, používá autorka v nezbytných případech potřebných odkazů a přímých citací v češtině.

b) Poznámkový aparát využívá autorka adekvátně, zejména v teoretické části práce, pro bližší charakteristiky pojmů, vysvětlení specifických termínů a přehled citací, dokumentujících diverzitu teoretických koncepcí a modelů.

c) Práce působí velmi dobře vizuálně. Autorka využívá funkčně možností grafického rozlišení v textu (tučné písmo, kurzíva, petit), čím činí text přehledným. Tabulky a grafy mají náležitou a srozumitelnou formu. Frekventované zařazování grafů v empirické části práce však poněkud přetěžuje text, výběrové zařazení či přeřazení části grafů do přílohy by bylo vhodnější.

d) V textu se hojně vyskytují zkratky, kromě standardně používaných i zkratky autorčiny, avšak díky zařazení nezbytného seznamu zkratk je text srozumitelný.

e) Zvláštní pozornost zasluhuje druhá část příloh, která je vlastně manuálem pro realizaci MUN v prostředí českého gymnázia, detailně projektující jeho realizaci. Pracovní listy pro žáky svým příkladným zpracováním facilitují integraci průřezového tématu do výuky angličtiny.

Přínosy autorky jsou nesporné, vyzvedám především zdůvodněnou a inspirativní změnu paradigmatu tvorby a realizace kurikula. Autorka pracovala kreativně, s oporou o relevantní zdroje a zpracování přehledové studie na základě kapitoly 5 má značný informační a publikační potenciál. Explicitně vyjadřovaný záměr autorky o propojování teorie-výzkum-praxe je nosný a jeho vyústění v originální variantě simulačního modelu je jeho reálným důkazem.

Závěr: Disertační práce Jany Němečkové splňuje náročná kritéria kladená na tento typ kvalifikačních prací. Práci doporučuji k obhajobě a navrhuji klasifikaci *prospěla*.